

Miten tutkimus jättää jälkensä politiikkaan ja myöhempään tutkimukseen?

Esimerkkinä ”Purppurakirjan” kansanterveydellinen näkökulma alkoholipolitiikkaan

TOMI LINTONEN & JUSSI SIMPURA

Vuonna 1975 ilmestyi kansainvälisen tutkijaryhmän laatima kirja *Alcohol Control Policies in Public Health Perspective* (Bruun & al. 1975a). Tutkijaryhmää veti silloinen Alkoholitutkimussäätiön tutkimusjohtaja Kettil Bruun, ja säätiö oli kirjan kustantaja. Säätiö julkaisi kirjasta myös suomenkielisen käännöksen *Alkoholipolitiikka. Kansanterveydellinen näkökulma* (Bruun & al. 1975b). Kirja tunnetaan tekijöitään lähellä olleissa tutkijapiireissä englanninkielisen laitoksen kannen värin mukaan ”Purppurakirjana” (*The Purple Book*).

Purppurakirja kävi läpi siihenastista tutkimustietoa alkoholin kulutuksen ja käytön seurausten välisistä yhteyksistä. Siinä myös muotoiltiin niin sanottua kokonaiskulutusmallia, jossa alkoholin kulutuksen tason, kulutuksen väestöjakauman ja suurkuluttajien määrän välillä on yhteys. Erityisesti Suomessa ja muissakin Pohjoismaissa – Tanskaa lukuun ottamatta – tämä ajatusmalli on ollut yksi alkoholipolitiikan kulmakivistä.

Syyskuun alussa 2016 Alkoholitutkimussäätiö järjesti Suomessa pidetyn Pohjoismaisen alkoholitutkimuskonferenssin¹ yhteydessä aamupäiväseminaarin, jossa käytiin läpi Purppurakirjan taustaa ja syntyä sekä kirjan vaikutuksia kansainväliseen alkoholitutkimukseen ja alkoholipolitiikkaan. Alustajina oli kaksi kirjan viidestä elossa olevasta kirjoittajasta sekä yksi nuoremman polven asiantuntija. Lisäksi kuultiin kaksi kommenttipuheenvuoroa. Tarkoituksena oli saada kokonaiskuva siitä, miten Purppurakirjan vaikutus on näkynyt 40 vuoden aikana ja miten se näkyy ehkä vielä tänäänkin.

Tutkimuksen ja päätöksenteon suhteista: yleistä ja alkoholispesifistä

Suomen vuoden 2016 tilanteessa Purppurakirjan arvioinnilla oli erityistä ajankohtaisuutta, kun alkoholilain uudistus oli parhaillaan loppusuoralla. Kotimaisessa keskustelussa on käytetty värikkäitä ristikkäisiä puheenvuoroja kansanterveyden puolesta holhoamista vastaan, elinkeinointressien tukemiseksi ja sääntelyn purkamiseksi (ks. esim. www.panimoliitto.fi; www.libera.fi; Karlsson 2016). Purppurakirjan vaikutusten näkökulmasta yhtenä keskustelun kiinnostavana piirteenä on ollut tutkijanäkemyksen esittäminen, jossa kokonaiskulutusmallin kriittikkona on näkyvästi esiintynyt tunnettu alkoholitutkija Kari Poikolainen.² Hänen teesinsä eivät ole jääneet vaille vastaargumentteja, joita on erityisesti esittänyt THL:n alkoholitutkimusryhmän päällikkönä toiminut Pia Mäkelä.³ Eräät Poikolaisen teeseistä olivat esillä myös syyskuun 2016 seminaarissa.

Tutkimustiedon vaikuttavuuteen ja tiedon käyttöön päätöksenteossa liittyy eräitä yleisiä ongelmia, joita suomeksi on vastikään käsitellyt Vesa Vihriälä (2016, 23–24) talouspolitiikan ja taloustutkimuksen näkökulmasta. Hän muotoili tutkimustiedon hyödyntämisen kolme pääongelmaa. Ensimmäinen on aikaa koskeva perusristiriita: päätöksenteko tarvitsee tietoa nopeasti, kun taas luotettava tutkimus vaatii aina aikaa. Toinen ongelma syntyy siitä, että Vihriälän sanoin ”par-

² Ks. esim. www.perfectdrinking.com

³ Ks. esim. <http://www.slideshare.net/THLfi/the-relevance-of-the-purple-book-for-current-debates>

¹ Ks. www.nordicwelfare.org/nadra2016

haimmillaankin tutkimus voi tuottaa vain epävarmaa tietoa”, kun päätöksentekijä toivoisi mahdollisimman suurta varmuutta ja selkeyttä. Kolmas Vihriälän mainitsema ongelma on siinä, että ”pätöksentekijöillä ei aina ole välttämättä intressiä tai kannustimia hyödyntää maksimaalisesti tutkimustietoa, vaikka sitä olisikin olemassa tai saatavissa”. Viimeisen ongelman kohdalla on kyse myös siitä, että päätöksentekijöillä ja politiikan intressita-
hoilla voi olla voimakkaita näkemyksiä toivotusta asiointilasta, jolloin tutkimustiedosta poimitaan mieluummin juuri omia näkemyksiä tukevaa ainesta ja jätetään muu aines sivummalle.

Suomen ajankohtaisessa alkoholipoliittisessa keskustelussa näyttäisivät korostuvan toinen ja kolmas ongelma; ensimmäinen ongelma on vähemmän esillä, kun meillä on edelleen, vaikka tuntuvasti supistuneena, kotimaista ja kansainvälisesti tasokasta tutkimusta alkoholikysymyksestä. Kolmannen ongelman sisältämään tutkimustiedon valikoivaan käyttöön viittasi syyskuussa 2016 THL:n osastonjohtaja Erkki Vartiainen (2016) blogikirjoituksessaan: ”Alkoholilainsäädännön muutoksiin liittyvä lobbaus on ollut suorasukaista. Tutkimustiedosta on poimittu ne sirpalleet, jotka ovat alan teollisuuden kannalta edullisia ja edistävät alkoholin kulutusta. Kokonaiskuva alkoholin vaikutuksista yhteiskuntaan on saanut hämärtyä. Pakko on kuitenkin luottaa, että poliittiset päättäjät, tiedotusvälineet ja kansalaiset näkevät tällaisten argumenttien taakse. (...) [Syyskuun 2016 alussa] siirryttiin vaiheeseen, jossa kiistetään kansainvälisesti merkittävän tutkimuslaitoksen tieteellinen pätevyys ja asiantuntemus alkoholin kansanterveydellisistä vaikutuksista.”

Politiikan kannalta on joskus hankalaa, jos tutkimustieto on sisäisesti ristiriitaista – vaikka tutkimus parhaiten eteneekin jatkuvan keskustelun, toisistaan poikkeavien tulosten ja jopa kiistojen kautta. Tutkimuksen tuottama tulos on usein vain tilapäinen, voimassa kunnes toisin todistetaan. Useimmiten tutkimus kuitenkin rakentuu aiempaa tutkimustietoa täydentäen; terveys- ja sosiaalitieteissä nähdään harvoin Thomas Kuhnin ”tieteellisiä vallankumouksia” (Kuhn 1962). Edellä mainittu Kari Poikolaisen ja Pia Mäkelän keskustelu alkoholipolitiikan keinoista ja vaikutuksista on esimerkki keskustelusta, jossa samoista havainnoista esitetään erilaisia tulkintoja ja johtopäätöksiä. Kiistatilanteissa poliittisen prosessin osapuolille syntyy tavallistakin helpommin tilaisuus valikoida tutkimustiedosta vain mieluisia makupa-

loja, varsinkin kun on kyse monia ristiriitaisia intressejä ja vahvoja mielikuvia sisältävästä asiasta kuten alkoholipolitiikasta.

Purppurakirjan taustat, seuraukset ja seuraajat

Alkoholin kokonaiskulutuksen sääntelyyn perustuva alkoholipolitiikka on Suomessa toistuvasti ollut erityisen arvostelun kohteena siksi, että sen katsotaan holhoavan niitä alkoholin käyttäjiä, jotka juovat – tai ainakin itse uskovat juovansa – ilman ongelmia. Siksi voi olla yllättävää huomata se seminaarissa esiin tuotu seikka, että Purppurakirjan ja kokonaiskulutusmallin yhtenä taustapyrkimyksenä oli päästä eroon yksilöön kohdistuvasta alkoholin käytön kontrollista. Vielä 1960-luvulla yksilöön kohdistettiin toimia runsaasti niin Suomessa kuin monissa muissa maissa. Perusajatuksena oli, että alkoholin ongelmakäyttäjät voidaan tunnistaa yksitellen ja kohdistaa erilaisia toimia (hoitoa, kasvatusta, valistusta, pakkotoimia, sakoja, valvontaa, laitosasumista jne.) suoraan heihin. Käytännössä ei kuitenkaan pystytty tutkimuspohjaisesti määrittämään kriteerejä, joilla toimenpiteiden kohteet (esim. alkoholistit) yksiselitteisesti tunnistettaisiin. Seurauksena oli, että yksilökohtaiseen kontrolliin sisältyi paljon mielivaltaiselta näyttäviä ja jopa syrjiviä elementtejä. Yksilövainon ja kontrollimielivallan vähentäminen oli yksi kokonaiskulutusmallin odotetuista hyödyistä.

Robin Room, vanhin Purppurakirjan elossa olevista kirjoittajista ja edelleen aktiivinen tutkija, tiivistä seminaariesityksessään kirjan tärkeimmät kolme sisältölinjaa. Ensinnäkin kirja kiinnitti huomiota alkoholin merkitykseen erilaisissa kroonisissa terveysongelmissa eikä tarkastellut alkoholia vain alkoholismiksi kutsuttujen ilmiöiden kautta. Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus oli ennen 1970-lukua voimakkaasti painottunut alkoholismiin. Toiseksi Purppurakirja muotoili koko väestön tasolla toimivan tavan tarkastella alkoholin kulutuksen yhteyttä terveysriskeihin: tutkittiin, miten haitallisen juomisen tai suurkulutuksen esiintyvyys väestössä oli yhteydessä alkoholin kulutuksen tasoon, per capita -kulutukseen. Kolmanneksi Purppurakirja esitti näyttöä siitä, että alkoholin saatavuuteen vaikuttamalla voidaan vaikuttaa alkoholin kulutukseen ja sen tuottamiin ongelmiin. Saatavuuteen vaikuttavat toimet olivat ongelmia ehkäisevän ”alkoholikontrollipolitiikan” ydin.

Room keskittyi esityksessään arvioimaan Purppurakirjan vastaanottoa englanninkielisessä maailmassa. Siellä kirjan sisältöä vastaan asettui kolme vastavoimaa. Ensimmäisenä oli Yhdysvalloissa kieltolakikauden vastareaktiona syntynyt alkoholimyönteinen, sääntelyn vastainen sukupolvi-
kapina. Toisena vastavoimana oli ”alkoholismiliike”, jossa haluttiin tehdä erottelu tavallisten alkoholinkäyttäjien ja alkoholistien välille ja pyrittiin tunnistamaan jälkimmäisiä sekä kehittämään heille hoitoa tarjoavaa palvelujärjestelmää. Kolmantena voimana näyttäytyi alkoholiteollisuus, jolla oli vahva intressi vastustaa saatavuuden sääntelyä; sen sijaan teollisuus halusi korostaa vastuullisen kuluttajan mahdollisuuksia ja myös moraalista velvollisuutta valita haitallisen ja haitattoman juomisen välillä. Room mainitsi esimerkkejä siitä, miten ”alkoholismiliike” ja alkoholiteollisuus onnistuivat estämään kokonaiskulutusmalliin nojavan ehkäisevän alkoholipolitiikan etenemisyritykset Yhdysvalloissa 1970- ja 1980-luvuilla.

Toinen seminaarissa alustaneista Purppurakirjan kirjoittajista, sosiologian emeritusprofessori Pekka Sulkunen, totesi tutkijoiden kyllä laajasti omaksuneen kokonaiskulutusmallin alkoholipolitiikan peruseräpäätteenä, mutta mallin käytännön sovellusten jääneen harvalukuisiksi. Mahdollisina syinä soveltamisen vähäisyyteen hän mainitsi muun muassa yritystalouden intressit ja kansanterveysnäkemysten vähäisen arvostuksen suhteessa rahatalouteen yleisemminkin. Poliitikkojen on lisäksi ilmeisen vaikeaa perustella äänestäjilleen sitä, että heidän vapauttaan ostaa alkoholijuomia ilman rajoituksia ja edulliseen hintaan olisi kaven-
nettava joidenkin ”toisten”, alkoholiongelmaisten, hyvinvoinnin vuoksi. Ajattelu tuntuu loukkaavan ihmisten ajatusta yksilöllisyydestä; siitä, että he ovat toisista erillisiä, ainutkertaisia ja erilaisia – ja että heillä on rajoittamattomia oikeuksia. Sulkunen tuntui suosivan ajattelua, jonka mukaan sääntelyä olisi hedelmällistä suunnata sellaiseen alkoholinkäyttöön, josta ihmiset voivat itsekin nähdä seurausten olevan haitallisia.

Room ja Sulkunen olivat yhtä mieltä siitä, että Purppurakirjan vaikutukset olivat suurempia tutkimusmaailmassa kuin eri maiden alkoholipolitiikoissa. Kummallakaan suunnalla vaikutuksia ei ole syytä liioitella. Tutkimusmaailmassa kirja antoi sysäyksen monille jatkohankkeille sekä edelleen jatkuvalle keskustelulle siitä, miten kokonaiskulutusmallia olisi syytä väljentää, tarkentaa ja kritisoida. Alkoholipolitiikan piirissä on ollut mer-

kitystä sillä, että Maailman terveysjärjestö WHO on pitänyt kokonaiskulutusmallia jatkuvasti esillä. WHO:n Euroopan aluetuotoimisto olikin keskeinen yhteistyökumppani Purppurakirjaan johtaneissa ja myös monissa sitä seuranneissa hankkeissa (Mäkelä & al. 1981; Edwards & al. 1994 [suom. 1996]; Babor & al. 2010). Kuitenkin kirjan nimellisiä vaikutuksia alkoholipolitiikkaan on vaikea osoittaa Pohjoismaiden ulkopuolelta. Toisaalta on huomattava, että kokonaiskulutusmallin ja saatavuuden sääntelyn suuntaisia ajatuksia oli esiintynyt jo ennen kirjan ilmestymistä ja sen jälkeen joissakin maissa – siis kirjan olemassaolosta riippumatta.

Kokonaiskulutusmalli 1970-luvulta 2010-luvulle

Purppurakirjan sisältämä alkoholikontrollipolitiikan malli rakentui tutkimustiedolle alkoholin kulutustason, kulutuksen väestöjakauman ja alkoholin käytön haittaseurauksien välisestä suhteesta. Kirjan ilmestymisen jälkeen on tehty paljon uutta tutkimusta, jossa mallia on kritisoitu ja kehitetty: lähtöoletuksia on tarkennettu ja muokattu, mallin heikkouksia on tuotu esiin ja on kehitetty monipuolisempia tutkimusmenetelmiä. Syyskuun 2016 seminaarissa Pekka Sulkunen toi esiin muutamia mallin puutteita, joihin etsitään vastauksia vielä tänäänkin. Hänen puutelistallaan kärjessä oli mallin tietynlainen mekanistisuus, jolloin malli ei ota huomioon kulttuuriin, käyttäytymisnormeihin ja alkoholin käyttöarvoihin kohdistuvien muutosten mahdollisuuksia. Siksi myös mallin politiikkasuositukset keskittyvät saatavuuden sääntelyyn. Sulkunen tosin myöntää, että kokemukset kulttuuriin, normeihin ja käyttöarvoihin vaikuttamisesta eivät lupaa ainakaan nopeita tuloksia, kun muutokset voivat vaatia sukupolvia ja vuosikymmeniä. Esimerkit näiden toimien menestyksestä ovatkin jääneet harvalukuisiksi. Toimen merkityksellinen puute on riippuvuuden, addiktion, roolin jääminen kokonaiskulutusmallissa taka-alalle. Mallin myöhemmän täydentämisen puolella Sulkunen totesi myönteisinä esimerkiksi pyrkimykset alkoholin käyttöön liittyvien terveysseurausten riskien tarkentamiseksi väestötason tarkasteluissa (esim. Rossow & Norström 2013).

Seminaarin kolmannessa alustuksessa Pia Mäkelä tarkasteli Purppurakirjan tuloksia ja vaikutuksia Suomen tämänhetkisen alkoholipoliittisen

keskustelun näkökulmasta alkoholilain uudistuksen ympärillä. Hän myös mainitsi Kari Poikolaisen eri yhteyksissä esittämät ”8 myyttiä alkoholipolitiikasta” (Poikolainen 2016) ja tarkasteli erikseen niistä kolmea, jotka koskevat Purppurakirjan päätelmiä ja jotka Mäkelän näkemyksen mukaan ovat vääriä. Ensimmäinen myyteistä – joita siis Poikolainen pitää perusteettomina, mutta Mäkelä perusteltuina – kuului ”Kokonaiskulutusta on alennettava, jotta alkoholin haittavaikutukset vähenisivät”. Poikolaisen argumentoinnin mukaan kulutuksen väheneminen koskisi lähinnä kohtuukuluttajia. Mäkelä esitteli useita tutkimuksia, joiden perusteella runsaasti juovien joukko kasvaa ja vähenee aina suhteessa väestön alkoholinkulutuksen kokonaismäärään ja erilaisten alkoholihaittojen määrät muuttuvat käsi kädessä alkoholinkulutuksen kokonaismäärän muutosten kanssa. Toinen Poikolaisen näkökulmasta virheellinen väite oli ”Tiukka alkoholipolitiikka suojelee kansanterveyttä”. Mäkelän näkemyksen mukaan Poikolaisen tätä väitettä koskeva kritiikki perustuu yhteen poikittaisaineiston analyysiin, jossa ei ole otettu huomioon keskeisiä sekoittavia tekijöitä. Kausaalisuhteita koskevien väitteiden esittäminen tällaisen analyysin perusteella ei ole tieteellisesti perusteltua. Kolmas Poikolaisen myytiksi nimeämä väite kuului: ”Suurin osa alkoholin käytön haittavaikutuksista koituu sille suurelle joukolle, joka juo vähemmän kuin suurkuluttajien pieni joukko”. Poikolainen on eri yhteyksissä esittänyt perusteluja sille, miksi väittämät eivät pidä paikkaansa (esim. Poikolainen 2015a; 2016). Esityksessään Pia Mäkelä osoitti empiiristä aineistoa käyttäen, että sellaisissa haitoissa, joissa jo kohtuukuluttajien riski on koholla (kuten rintasyöpä tai maksakirroosi), merkittävä osa haitoista voi kohdistua kohtuukuluttajiin (ks. myös Poikolainen 2015b).

Mäkelän esityksen viimeinen esimerkki koski sitä, milloin alkoholin ongelmakäytön seurauksiin pitäisi yrittää vaikuttaa, kun ongelmat syntyvät yksittäisen ihmisen elämässä usein vasta vuosien ja vuosikymmenien mittaan. Esimerkkitapauksena olivat keski-ikäisinä alkoholisystistä kuolleet, joista vain neljäsosa oli ollut töissä kuolemaa edeltävänä vuonna, mutta 17 vuotta aiemmin töissä oli ollut lähes yhtä suuri osa kuin muustakin väestöstä.

Ajankohtaisen alkoholipoliittisen keskustelun kannalta on huomionarvoista, että Mäkelän ja Poikolaisen käymässä keskustelussa joudutaan käymään läpi varsin yksityiskohtaisia ja teknises-

ti vaativia tarkasteluja. Asioiden, seurausten ja toimien vaikutusten monimutkaisuus voi tulla jopa mykistävästi ilmi. Tällaiset tarkastelut eivät helposti tiivisty iskulauseiksi, joita toistamalla päätöksentekijät voisivat rakentaa omaa tilapäistä kuvaansa todellisuudesta.

Purppurakirja ja päätöksenteon suhde tutkimustietoon

Tutkimus on hidasta ja päätöksenteko vaatii nopeutta. Alkoholikysymyksiä koskevan päätöksenteon osalta tilanne on Suomessa ehkä monia muita yhteiskunnan päätöksenteon aihepiirejä parempi, lähinnä alan asiantuntemuksen tiukan verkostoituneisuuden ansiosta. Monilla muilla aloilla tutkimustieto on ripoteltuna ympäri korkeakoululaitosta, ja kokoavia voimia on harvassa. Nykyisin THL:ssa toimivalla alkoholitutkimusyksiköllä on vuosikymmenten perinteet sosiaali- ja terveysalan asiantuntemusta kokoavana keskuksena, yhdessä Alkoholitutkimussäätiön tutkijaverkoston kanssa.

Pätöksentekijöiden kannalta alkoholipolitiikan, kuten monen muunkin politiikan, harmina on tapojen ja kulttuurin hidas muutos. Päätöksentekijä näkisi mielellään politiikan muutoksen vaikutukset välittömästi, tai ainakin ennen vaalikauden loppua. Alkoholikysymysten osalta muutosten seurantaan käytettävän kansallisen juomatapatutkimuksen tiedonkeruuväli, kahdeksan vuotta, kertoo omaa kieltään alan tutkijoiden aikaperspektiivistä. Vuodesta 1968 kahdeksan vuoden välein kerätyt tutkimusaineistot kertovat selvistä mutta hitaista muutosprosesseista.

Tutkimustieto on parhaimmillaankin epävarmaa ja toistaiseksi voimassa olevaa, mutta päätöksentekijä odottaa yhtä pysyvää totuutta. Aieman tutkimustiedon perusteella voidaan tehdä perusteltuja arvioita politiikan muutosten vaikutuksista, mutta luonnonlain kaltaisiin vaikutusmekanismeihin pohjautuvia yhtälöitä yhteiskunnallisista ilmiöistä on turha odottaa. Asiat ovat usein kiusallisen monimutkaisia ja tutkimusten pohjalta voidaan perustellusti tehdä ristiriitaisia ennusteita. Alkoholitutkimuksen puolella esimerkiksi käy vaikkapa keskustelu pienten alkoholimäärien nauttimisen mahdollisista terveyshyödyistä. Keskustelu sai kesällä 2016 uutta pontta Tim Stockwellin ja kumppaneiden (2016) katsauksesta, joka kyseenalaisti laajasti hyväksytyn niin kutsutun

J-käyrän, jossa vähäisin kuoleman riski edellyttää pienen alkoholimäärän säännöllistä nauttimista mutta ei raittiutta. Runsaan alkoholinkäytön riskeistä tällaista kiistanalaisuutta ei ole, mutta riskikäytön rajasta keskustelua toki käydään.

Päätöksentekijöillä voi olla houkutus käyttää tutkimustietoa valikoivasti – tutkimuksiahan maailmalla riittää. Tutkimusraportteja voi myös lukea eri tavoin eri käyttötarkoituksiin. Monien toiveena on tilanne, jossa alkoholihaittoja voitaisiin vähentää kokonaiskulutusta lisäämällä. Toistaiseksi tässä ei juuri ole onnistuttu ainakaan tietoisin toimin. Tosin Ingeborg Rossow ja kumppanit (2007) raportoivat Norjan ja Islannin 1990-luvun jälkeisestä tilanteista, joissa kulutus nousi, mutta haitat eivät. Suomen kannalta voi olla houkuttelevaa myös miettiä alkoholijuomien vientipotentiaalia; jopa puolet maailman aikuisväestöstä ei vielä käytä alkoholia ja suomalaisen alkoholiteollisuuden markkinoita on siis mahdollista olennaisesti kasvattaa. Kilpailukykyisten alkoholituotteiden kehittämiseksi ja vientiponnistelujen rahoittamiseksi kasvava kotimarkkina olisi taloudellisesti mielessä etu.

Tutkimuksen ja päätöksenteon suhteeseen vaikuttaa nykyisin vielä se, että perinteinen tutkimusraportti, kuten kansainvälinen artikkeli tai kirja, päättyy harvoin päätöksenteon käyttöön (vrt. Jussila 2012). Päätöksentekijöillä saattaa olla houkutus toimia enemmän lööppien, twiittien ja kuulopuheiden varassa kuin systemaattisesti asioihin perehtymällä. Tutkimusraportteja paremmin julkisuuskilpailussa menestyvät sähköiset tuotokset, kuten rävakät blogit ja näyttävät kotisivut, joilla yksittäisten asiantuntijoiden tai näkemysasiantuntijoiden ajatukset voivat kukoistaa kilpailevien näkemysten niitä haittaamatta. Trollit ja lobbarit lyövät lisää löylyä.

Alkoholin käyttö sekä alkoholiongelmat ja niiden ehkäisy ja sääntely ovat edelleen vahvojen ennakkoasenteiden kyllästämä aihepiiri, jolloin halu toimia yksittäisten, kullekin taholle mieleisten näkemysten varassa voi olla suurempaa kuin monilla muilla politiikan alueilla. Purppurakirja oli aikansa näkökulmasta vakava yritys saattaa tutkimustietoa laajemmalti julkisen ja poliittisen keskustelun pohjaksi, ja sillä on ollut pitkäaikainen vaikutus lähinnä Pohjoismaissa. Silti syyskuun 2016 semi-

naarin perusteella voi sanoa, että Purppurakirjan hahmotteleman kansanterveysnäkökulman vaikutus on jäänyt rajalliseksi ja ollut voimakkaimmillaan yhden tutkimussuuntauksen vakiinnuttamisessa.

Muutoksia näkökulmassa

Ilmestyessään vuonna 1975 Purppurakirja muotoili jo pitkään taimella olleen ajattelutavan käänteen: väestöä ja sen kokonaishyvinvointia painottava kansanterveysnäkökulma oli vähitellen syrjäyttänyt poikkeavan käyttäytymisen – ja käyttäytyjän – kontrolliin painottuneen järjestysnäkökulman. Jos hyvinvointipolitiikan jäsentämisen pääperspektiivit ovat talous, terveys ja järjestys (Simpura & Tigerstedt 1999), on käännekohdissa mahdollista nähdä muutoksia eri näkökulmien painotuksessa. Esimerkiksi nyt, yli 40 vuotta Purppurakirjan ilmestymisen jälkeen, voidaan puhua näkökulmien vaihdoksesta. Olennaista nyt mahdollisesti käsillä olevassa käänteessä on taloudellisten ja elinkeinopoliittisten intressien ajamisen kansanterveydellisten, yhteisen hyvän intressien edelle (esim. Karlsson 2016); aiemmin keskustelua dominoineen yhteiskunnallisen järjestyksen intressi on nykyään alkoholikysymyksessä lähes näkymättömissä.

Yksi Purppurakirjan ajattelua eteenpäin vieneistä teoksista oli nimeltään *Alkoholipolitiikka ja yhteinen hyvä* (Edwards & al. 1996). Otsikon aihe oli sattumalta esillä lokakuun lopulla 2016 Juho Saaren radiokolumnissa ”Yhteinen hyvä on murroksessa” (Saari 2016). Saari pitää keskeisenä muutoksena juuri yksioikoisen taloudellisen intressin nousua esimerkiksi terveysnäkökohtien kustannuksella. Toisaalta hän toteaa, että näkökulmia on myös hyvä välillä uudistaa, jottei julkisesti säädeltyyn toimintaan pääse pesiytymään tehottomuutta ja itseisarvoisia valtarakenteita. Saarenkin huoleksi jäi tämän hetken mahdollisessa käänteessä se, ”miten yhteisen hyvän valvontaa olisi kokonaisuudessaan mielekästä uudistaa niin, että eri intressit ja kansalaisten hyvinvointi yhdistyisivät kestäväällä tavalla”. Samoja kaikuja saattoi kuulla 1970-luvulla kansanterveysnäkökulman noustessa Purppurakirjan myötä kontrollinäkökulman edelle.

KIRJALLISUUS

- Babor, Thomas & Caetano, Raul & Casswell, Sally & Edwards, Griffith & Giesbrecht, Norman & Graham, Kathryn & Grube, Joel & Gruenewald, Paul & Hill, Linda & Holder, Harold & Homel, Ross & Österberg, Esa & Rehm, Jurgens & Room, Robin & Rossow, Ingeborg: *Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and Public Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Bruun, Kettil & Edwards, Griffith & Lumio, Martti & Mäkelä, Klaus & Pan, Lynn & Popham, Robert & Room, Robin & Schmidt, Wolfgang & Skog, Ole-Jørgen & Sulkunen, Pekka & Österberg, Esa: *Alcohol Control Policies – In Public Health Perspective*. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1975a.
- Bruun, Kettil & Edwards, Griffith & Lumio, Martti & Mäkelä, Klaus & Pan, Lynn & Popham, Robert & Room, Robin & Schmidt, Wolfgang & Skog, Ole-Jørgen & Sulkunen, Pekka & Österberg, Esa: *Alkoholipolitiikka: kansanterveydellinen näkökulma*. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1975b.
- Edwards, Griffith & Anderson, Peter & Babor, Thomas & Casswell, Sally & Ferrence, Roberta & Giesbrecht, Norman & Godfrey, Christine & Holder, Harold & Lemmens, Paul & Mäkelä, Klaus & Midanik, Lorraine & Norström, Thor & Romelsjö, Anders & Room, Robin & Simpura, Jussi & Skog, Ole-Jørgen & Österberg, Esa: *Alcohol policy and the public good*. Oxford: Oxford University Press, 1994.
- Edwards, Griffith & Anderson, Peter & Babor, Thomas & Casswell, Sally & Ferrence, Roberta & Giesbrecht, Norman & Godfrey, Christine & Holder, Harold & Lemmens, Paul & Mäkelä, Klaus & Midanik, Lorraine & Norström, Thor & Romelsjö, Anders & Room, Robin & Simpura, Jussi & Skog, Ole-Jørgen & Österberg, Esa: *Alkoholipolitiikka ja yhteinen hyvä*. Helsinki: Edita ja Alkoholitutkimussäätiö, 1996.
- Jussila, Henrik: *Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 212. Helsinki: Kela, 2012.
- Karlsson, Thomas: *Alkoholipolitiikka irtoaa pohjois- maisesta linjasta*. Helsingin Sanomat Vieraskynä 19.10.2016 s. A5.
- Kuhn, Thomas: *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press, 1962.
- Mäkelä, Klaus & Room, Robin & Single, Eric & Sulkunen, Pekka & Walsh, Brendan & Bunce, Richard & Cahannes, Monique & Cameron, Tracy & Giesbrecht, Norman & de Lint, Jan & Mäkinen, Hannu & Morgan, Patricia & Mosher, James & Moskaliewicz, Jacek & Müller, Richard & Österberg, Esa & Wald, Ignacy & Walsh, Dermot: *Alcohol, Society and the State: 1. A Comparative Study of Alcohol Control*. Toronto: Addiction Research Foundation, 1981.
- Poikolainen, Kari: *Perfect Drinking and its Enemies*. Minneapolis: Mill City Press, 2014. (Ks. myös www.perfectdrinking.com.)
- Poikolainen, Kari: *Alkoholipolitiikkamme kahdeksan myyttiä*. Kanava (2016): 4, 57–58.
- Poikolainen, Kari: *The weaknesses of stern alcohol control policies*. *Alcohol and alcoholism* 51 (2015a): 1, 93–97.
- Poikolainen, Kari: *Stern alcohol policies fail to improve public health*. *Atlas of Science – another view on science*, 2015b. <http://atlasofscience.org/stern-alcohol-policies-fail/>
- Rossow, Ingeborg & Norström, Thor: *The use of epidemiology in alcohol research*. *Addiction* 108 (2013): 1, 20–25.
- Rossow, Ingeborg & Mäkelä, Pia & Österberg, Esa (2007): *Explanations and implications of concurrent and diverging trends*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 24 (2007): Suppl, 85–95.
- Saari, Juho: *Yhteinen hyvä on murroksessa*. *Radiokolumni*, YLE 1. 26.10.2016.
- Simpura, Jussi & Tigerstedt, Christoffer: *Talous, terveys, järjestys: sosiaalisten ongelmien kilpailevat tarkasteluhyökset*. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (1999): 5–6, 423–434.
- Stockwell, Tim & Zhaom, Jinhui & Panwar, Sapna & Roemer, Aundra & Naimi, Timothy & Chikritzhs, Tanya: *Do “Moderate” Drinkers Have Reduced Mortality Risk? A Systematic Review and Meta-Analysis of Alcohol Consumption and All-Cause Mortality*. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 77 (2016): 2, 185–198.
- Vartiainen, Erkki: *Alkoholikeskustelu kuumenee – ehkä vähän liikaakin*. *THL-Blogi*, 2016. blogi.thl.fi/blogin-nayttosivu/-/blogs/alkoholikeskustelu-kuumenee-ehka-vahan-liikaakin
- Vihriälä, Vesa (toim.): *Taloustutkimus päätöksenteon tukena*. Helsinki: ETLA sarja B273, 2016.